

ЗБАГАЧЕННЯ АСОРТИМЕНТУ ДЕКОРАТИВНИХ ГВОЗДИК ВИДАМИ ПРИРОДНОЇ ФЛОРИ

**М.Г. Могіляк, кандидат сільськогосподарських наук
Ботанічний сад Львівського національного
університету імені Івана Франка**

Наведено результати первинної інтродукції шести видів декоративних гвоздик природної флори різних регіонів у Ботанічному саду Львівського національного університету імені Івана Франка. В умовах культивування було підтверджено декоративні якості даних рослин та відповідність вимогам, необхідним для їх широкого впровадження в озеленення.

Види *Dianthus L.*, біологічні особливості, репродуктивна здатність, декоративні властивості, інтродукція.

Вибір декоративних рослин для потреб квітникарства розширюється в процесі інтродукції, одним із джерел якої є природна флора різних регіонів. Перспективним у цьому відношенні є рід *Dianthus L.* з родини *Caryophyllaceae*, що налічує близько 300 видів, що природньо зростають в Європі, Азії, Тропічній і Південній Африці [8]. Аналіз стану досліджень та перспектив інтродукції роду *Dianthus* свідчить про те, що є потенційні можливості застосування природних видів гвоздик у квітництві західного регіону України. Окремі повідомлення про біологічні особливості, елементи онтогенезу, методи вирощування, способи розмноження, застосування в озелененні гвоздик знаходимо в роботах, присвячених інтродукції декоративних рослин [2, 3].

У Ботанічному саду Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Ботанічний сад) з 2000-х років ми проводимо роботу з первинного випробування та відбору декоративних видів гвоздик природної флори. Їхня інтродукція дозволить розширити видовий склад декоративно-цінних рослин та збагатити культивовану флору України, що й стало метою нашої роботи. Завданням досліджень було з'ясування біологічних особливостей та репродуктивної здатності гвоздик, об'єктів вивчення, що дозволить оцінити можливість надання їм статусу декоративних багаторічників.

Мета дослідження – встановлення результатів первинної інтродукції шести видів декоративних гвоздик природної флори різних регіонів у Ботанічному саду Львівського національного університету імені Івана Франка.

Матеріали та методика дослідження. Об'єкти вивчення представлені шістьма видами гвоздик, що зростають в колекції “Малопоширені декоративні багаторічники” Ботанічного саду. Два види є флористичними

елементами України, чотири – іноземних флор. Природними видами України є: *Dianthus deltoides* L. (гвоздика дельтовидна) – зростає у більшій частині країни, крім південних степових районів і Криму, на луках, узліссях та *Dianthus gratianopolitanus* Vill. (гвоздика гренобльська) – созофіт, занесений до Червоної книги України зі статусом зниклий у природі [7]. Інші гвоздики є європейськими видами: *Dianthus arenarius* L. (гвоздика піщана) трапляється на піщаних луках, у соснових борах Сер. і Зах. Європи, Передкавказзі; в горах Греції зростає *Dianthus cruentus* Griseb. (гвоздика кривавочервона); у Чеських Карпатах – *Dianthus hungaricus* Pers. (гвоздика угорська); на піщаних ґрунтах Зах. Балкан – *Dianthus knappii* (Pant.) Aschers. et Kanitz ex Borb. (гвоздика Кнаппа)[6]. *D. gratianopolitanus* та *D. knappii* є рідкісними рослинами Європейського Червоного списку [9]. Рослини інтродуковані з насіння, одержаного з ботанічних садів Європи. У досліджах використовували насіння гвоздик репродукції Ботанічного саду.

Фенологічні спостереження проводили за методикою ГБС РАН [4]; феноритмотипи визначали за І.В. Борисовою [1]. За загальноприйнятими методиками для ботанічних садів вивчали особливості репродуктивної біології [5].

Результати дослідження. Вивчення перспективності інтродукованих рослин для потреб озеленення базується, перш за все, на вивченні морфолого-біологічних особливостей на предмет збереження інтродуцентами декоративності в нових ґрунтово-кліматичних умовах. Види гвоздик в умовах культивування є трав'яними полікарпиками, геліофітами, належать до феноритмотипу рослин з тривалою вегетацією: є літньо-зимовозеленими. *D. arenarius* утворює дернину. У нього прості або галузисті стебла. Висота рослини 15–25 см. Листки численні, лінійні або ланцетні, зелені. Квітки поодинокі білі, діаметром до 2 см, з'являються у травні. *D. cruentus* також утворює більш-менш щільну дернину. Стебла зелені, чотиригранні, заввишки до 60 см. Листки лінійні, 2–3 мм завширшки, загострені. Кривавочервоні квітки діаметром 5–6 мм зібрані у щитковидне суцвіття по 8–10. Цвіте в липні – серпні. Плодоносить у другій половині серпня – вересні. У *D. deltoides* повзучі пагони добре вкорінюються протягом усього сезону. Стебла галузисті, 15–20 см заввишки. Листки лінійні або лінійно-ланцетні, темно-зелені. Квітки яскраво рожеві, розміщені по 2–3 на кінцях пагонів. Цвітіння спостерігається наприкінці травня. Плодоношення відбувається у червні – липні. У *D. gratianopolitanus* стебла дерев'яніють при основі. Рослина заввишки до 30 см, вкрита сизим нальотом. Листки численні, вузьколінійні, тупуваті, сіро-зелені. Квітки поодинокі чи зібрані по 2–3 у суцвіття, рожеві або червоні. Початок бутонізації припадає на першу декаду травня. Масове цвітіння відзначено на початку червня, тривалість фази цвітіння – 30–35 днів. Плодоношення відбувається у липні. Листки *D. hungaricus* сизуваті від воскового нальоту, білі запашні квітки розміщені поодинокі чи по 2–3 на високих квітконіжках. Цвіте в травні – червні протягом 30 – 35 днів, рясно; плодоносить у липні. *D. knappii* має квітконосні пагони заввишки до 40 см. Листки 2–4 мм завширшки. Квітки жовті, 7 мм в діаметрі, зібрані у суцвіття по 4–6. Цвіте у червні.

Надійним показником успішності інтродукції в нових умовах є висока репродуктивна здатність рослин. Для оцінки репродуктивного успіху гвоздик вивчали насінневу продуктивність, життєздатність та посівну якість насіння, можливість подолання спокою в процесі його зберігання. Визначали потенційну (ПНП) і фактичну (ФНП) насінневу продуктивність, коефіцієнт насінневої продуктивності (Кнп), а також масу 1000 насінин видів *Dianthus* (табл.1).

ПНП видів *Dianthus* знаходиться в широких межах – від 56 до 473 насінневих зачатків на генеративний пагін і реалізується у ФНП від 29 насінин у *D. hungaricus* до 356 у *D. cruentus*. Кнп варіює від 31,3% у *D. deltoides* до 81,4% у *D. gratianopolitanus*, що свідчить про успішну адаптацію видів до нових едафокліматичних умов.

1. Показники насінневої продуктивності видів *Dianthus* в умовах культури (сер. на генеративний пагін, 2005–2010 роки)

Вид	ПНП, шт. нас.	ФНП, шт. нас.	Кнп, %	Маса 1000 нас., г
<i>D. arenarius</i>	182	105	57,7	1,1
<i>D. cruentus</i>	473	356	75,3	0,8
<i>D. deltoides</i>	194	62	31,3	0,3
<i>D. gratianopolitanus</i>	113	92	81,4	0,9
<i>D. hungaricus</i>	56	29	52,7	1,4
<i>D. knappii</i>	58	35	60,3	0,5

Лабораторна схожість свіжозібраного насіння більшості видів гвоздик була на високому рівні, трохи зменшуючись упродовж першого року зберігання (табл. 2). У процесі другого року зберігання схожість насіння поступово знижувалась, що найбільше проявилось у *D. arenarius* та *D. Knappii*, відповідно до 19,3% та 13,4%.

2. Динаміка лабораторної схожості насіння видів *Dianthus*, %

Вид	Лабораторна схожість насіння в процесі зберігання, роки				
	свіжозібране	0,5	1	1,5	2
<i>D. arenarius</i>	87,7	90,0	75,3	71,3	19,3
<i>D. cruentus</i>	88,0	80,0	75,3	70,4	62,1
<i>D. deltoides</i>	97,2	95,6	93,2	94,4	60,7
<i>D. gratianopolitanus</i>	88,0	88,0	82,0	50,7	48,0
<i>D. hungaricus</i>	87,7	84,6	83,3	76,7	63,5
<i>D. knappii</i>	51,0	31,3	17,3	15,2	13,4

Досліджені гвоздики можна розмножувати вегетативно – поділом дернини та живцюванням неkvітучих пагонів навесні або після цвітіння. Види є зимо-, морозо- та посухостійкими, невибагливими до умов зростання. Рослини потребують дренованого ґрунту, придатні для відкритих сонячних ділянок, проте погано переносять сирі зими. Декоративні протягом року, гвоздики можна застосовувати для озеленення альпійських гі-

рок, кам'янистих садів, рокаріїв та ін. Декоративність посилюється у групових насадженнях значної кількості особин.

Висновки

1. Досліджені види гвоздик, що пройшли первинне інтродукційне випробування, можуть бути позитивно оцінені за показниками декоративності та господарсько-біологічних якостей як добре адаптовані до едафокліматичних умов Заходу України.

2. Вивчені рослинні об'єкти є перспективними для інтродукції і культивування, проходять повний життєвий цикл розвитку, добре розмножуються насінням та вегетативно, нормально перезимовують.

3. Інтродуковані гвоздики можуть доповнити видовий склад культивованої флори України як декоративні багаторічники і заслуговують на широке впровадження у промислову культуру та квітництво.

Список літератури

1. Борисова И. В. Сезонная динамика растительного сообщества / И.В. Борисова // Полевая геоботаника – Ленинград : Наука, 1972. – С. 5–94.
2. Декоративные растения открытого и закрытого грунта. – К. : Наукова Думка, 1985. – 669 с.
3. Декоративные травянистые растения культурной флоры Беларуси / Н. М. Лунина, И. К. Володько, В. В. Гайшун [и др.]. – Минск : Беларус. Навука, 2010. – 170 с.
4. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР. – М. : ГБС АН СССР, 1975. – 27 с.
5. Методические указания по семеноведению интродуцентов. – М. : ГБС АН СССР, 1980. – 64 с.
6. Полетико О. М. Декоративные травянистые растения открытого грунта О.М. Полетико, А.П. Мишенкова. – Ленинград : Наука, 1967. – 208 с.
7. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
8. Ширева Л. К. Интродукция парковых многолетников в Молдавии / Л.К. Ширева. – Кишинев : Штиинца, 1986. – 116 с.
9. European Red List of Globally Threatened. Animals and Plants. United Nations. New York, 1991. – 154 pp.

Приведены результаты первичной интродукции шести видов декоративных гвоздик природной флоры различных регионов в Ботаническом саду Львовского национального университета имени Ивана Франко. В условиях культивирования были подтверждены декоративные качества данных растений и соответствие требованиям, необходимым для широкого внедрения в озеленение.

Виды Dianthus L., биологические особенности, репродуктивная способность, декоративные свойства, интродукция.

The results of the initial introduction of 6 kinds of decorative Carnation of natural flora from different regions were introduced in the Botanical garden of Ivan Franko Lviv National University. Decorative qualities of given plants and

their compliance with requirements necessary for widespread implementation in landscaping were confirmed.

Types of Dianthus L., biological characteristics, reproductive ability, decorative features, introduction.

УДК 630*27(477.75)

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕКОРАТИВНОГО САДІВНИЦТВА В КРИМУ

Ю.В. Плуатар, доктор сільськогосподарських наук

В.П. Коба, доктор біологічних наук

М.С. Ковальов, аспірант*

Нікітський ботанічний сад –

Національний науковий центр НААН, м. Ялта

Розглянуто питання сучасного стану, визначено завдання перспективного розвитку декоративного садівництва в Криму. Дано характеристику найважливіших проблем, з якими у наш час стикаються виробники садивного матеріалу декоративних розсадників.

Розсадники, декоративне садівництво, асортимент, собівартість, якість.

Декоративне садівництво є одним із пріоритетних напрямів економічного розвитку Криму. Декоративні рослини широко використовують в озелененні населених місць при створенні дендропарків і ботанічних садів [1]. Вони є найважливішим елементом курортно-рекреаційних комплексів Кримського півострова. У Криму, як і в багатьох інших регіонах України, останніми десятиліттями відзначається значне збільшення попиту на декоративні рослини, що пов'язано з істотними змінами у галузі архітектурно-планувальних робіт з оформлення й благоустрою територій нового житлового будівництва [2, 3]. Нині забудовники спільно з фахівцями садово-паркового господарства прагнуть максимально використовувати особливості окремих територій, конкретної ділянки при створенні декоративно привабливих, екологічно стійких і технологічно найбільш оптимальних зелених насаджень з погляду підтримки їх естетичних характеристик, життєстійкості й довголіття.

Мета дослідження – вивчення сучасного стану та аналіз найважливіших проблем виробництва садивного матеріалу декоративних рослин у Криму.

Матеріали та методика дослідження. Під час досліджень оцінювали сучасний стан розвитку декоративного садівництва в Криму та інших регіонах України. Вивчали асортиментний склад і якість продукції вітчиз-

* Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук Ю.В. Плуатар

© Ю.В. Плуатар, В.П. Коба, М.С. Ковальов, 2013